

Ortaokul Öğrencilerinin Adalet Kavramına İlişkin Metaforik Algıları ¹

Yusuf İNEL², Emrah URHAN³, Abdullah İsmet ÜNAL⁴

Geliş Tarihi: 11.05.2018

Kabul Tarihi: 26.06.2018

Araştırma Makalesi

Öz

Araştırmanın amacı ortaokul öğrencilerinin adalet kavramına ilişkin oluşturdukları metaforların tespit edilmesidir. Araştırmanın çalışma grubunu Denizli ili Bekilli ilçesinde bir devlet okulunda 2016-2017 eğitim-öğretim yılında 5., 6., 7. ve 8. Sınıfta öğrenim görmekte olan kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi kullanılarak belirlenen toplam 210 öğrenci oluşturmaktadır. Nitel araştırma desenlerinden "olgu bilim" kullanılarak yürütülen araştırmada, veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından hazırlanan "Adalet..... benzer. Çünkü....." cümlesini tamamlayacakları bir form kullanılmıştır. Uygulanmaya başlamadan önce gerekli yasal izinler alınmıştır. Toplam 198 öğrenciye ait veri, nitel araştırma yöntemine uygun olarak içerik analizine tabi tutulmuştur. Yapılan analiz sonucunda, adalet kavramına ilişkin ortaokul öğrencilerinin 76 adet metafor ürettiği belirlenmiştir. İlk üç sırada yer alan metaforlar sırasıyla Terazi (%15), İnsan (%14) ve Eşitlik (%8). Öğrencilerin ürettikleri metaforlar ortak özelliklerine göre 4 farklı kavramsal kategori altında toplanmıştır. Kavram kategorilerinin ayrılmasında oluşturdukları metaforlar için kullandıkları açıklamalar dikkate alınmıştır. Buna göre öğrencilerin % 36'sının (71 öğrenci) adalet kavramını eşitlik olarak, % 30'unun (60 öğrenci) hak ve kural imgesi olarak, % 22'sinin (44 öğrenci) hayatın parçası olarak ve % 12'sinin (24 öğrenci) cezalandırma aracı olarak gördükleri ortaya çıkmıştır. Araştırma sonucunda sosyal bilgiler öğretmenlerine adalet ve eşitlik kavramının farklarının belirginleştirilmesine yönelik öğretim gerçekleştirilmesi önerilebilir. Diğer taraftan, araştırmacılara, ilgili kavramların daha iyi öğrenilmesini sağlamak için eylem araştırması yapılması, öğrenci zihninde ilgili kavrama yönelik metaforların benzerlikleri ve farklılıklarını belirlemek için ise çok boyutlu ölçekleme tekniği ile araştırmalar yapılması önerilebilir.

Anahtar kelimeler: Sosyal bilgiler, değerler, adalet, metafor

¹ Bu makale 4 - 6 Mayıs 2017'de Eskişehir'de gerçekleştirilen VI. Uluslararası Sosyal Bilgiler Sempozyumunda sunulan sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

² Uşak Üniversitesi, e-mail: yusuf.inel@usak.edu.tr

³ Milli Eğitim Bakanlığı, e-mail: emrahurhan502@gmail.com

⁴ Milli Eğitim Bakanlığı, e-mail: abduallahismtunal@gmail.com

Metaphoric Perception on The Concept of Justice of Secondary School Students

Submitted by 11.05.2018

Accepted by 26.06.2018

Research Paper

Abstract

The aim of the research is to determine the metaphors of the secondary school students about the concept of justice. The study group consists of 210 students studying in 5th 6th 7th 8th grades (in 2016-17 academic year) in public school in Bekilli which is a district in Denizli. In this research, in which phenomenology from the qualitative research design are used, the form prepared by researchers which is aimed to collect data, consists of filling the sentences like "justice is..... Because..." Legal permissions have been granted before the application. As a result of analysis, it was determined that secondary school students produced 76 metaphors about the concept of justice. The metaphors in the first three ranks are Libra (15%), Human (14%) and Equality (8%). Metaphors produced by students are grouped under 4 different conceptual categories in terms of their commonality. The explanations they used for the metaphors they created in concept categorization were taken into account. According to this findings; 36% of the students see the concept of the justice as equally, 30% of the students see as right and rule, 22% of the students as part of life and 12% of the students see as instrument of punishment. As a result of the research; it is advisable that with the help of social studies teachers, some education programs can be carried out to clarify the differences between the concept of justice and equality. On the other hand, doing activity research is advisable to ensure the better teaching of relevant concepts to the researchers. Multidimensional scaling technique may be recommended to determine the similarities and differences of the metaphors of the related concepts and its perceptual comprehension in the student's mind.

Keywords: Social studies, values, justice, metaphor

Giriş

Kişisel ve toplumsal açıdan ahlâki bir değer sayılan adalet kavramına, hakkın hukuka uygun olarak eşitlik ilkesince haklıya teslim edilmesi şeklinde bir bakışla yaklaşılabilir. Adalet kavramı yaşamın her alanında tartışmaya açık ve belirli durumlarda yaşam öznesi olarak değerlendirilebilecek boyuttadır. Adaletin genelliği ve algılanışında oluşan kişiye özelliği kavrama yüklenen anlamları çeşitlendirmiştir. Ortaya çıkan çeşitlilik ise kanunların işleyişinde, cezaların uygulanmasında, gelirlerin paylaşımında ve insan ilişkilerinde adalet kavramını sorgulattırmakta ve ona çeşitli anlamlar yüklenmesine neden olarak, bireylerin birlikte yaşama iradesini ortadan kaldırıcı, başka bir ifade ile toplumsal yapının bütünlüğünü tehdit eden bir duruma dönüşmesini olası hale getirmektedir. Dolayısıyla, bireylerin adalet kavramına yükledikleri anlamların tespit edilmesi, formal eğitim ortamlarında oluşturulacak planlar yoluyla anlamların ortaklaştırılabilmesi açısından önemli görülerek, bu araştırma planlanmıştır.

Adalet kavramı Türkçe sözlükte TDK (2017); "hak ve hukuka uygunluk, hakkı gözetme, doğruluk" olarak tanımlanmıştır. Adalet tanımlarının hak ve arka planında bir eşitlik ilkesi vurgusunun ağırlık kazandığı görülür. Dolayısıyla adalet kavramı eşitlere eşit yaklaşma ve kişilere hakkaniyetli davranma anlamına geldiği söylenebilir.

Günümüzdeki adalet kavramı, bireylerin çıkarlarını alıp, alamamaları ile ilgili bir anlama ulaşmıştır. Hak ve eşitlik kavramlarına dayalı adalet kavramının yoğunlaştığı alanlar yönetim, ekonomi ve hukuki durumlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Devlet idaresinde yer alma ya da etkili olma durumunda toplum kişide adaletli olup olunmadığını sorgular. Benzer durum insanın kanunlar karşısındaki konumunda da geçerlidir. Hukukun bireyler arasında ayırım gözetmemesi arzu edilmektedir. Dolayısıyla kanun uygulayıcılarından adil davranış sergilemeleri beklenmektedir. Bunlara ek olarak gelirlerin eşit paylaşımı adalet kavramıyla vurgulana gelmiş bir durumdur. Toplumların doğru işleyen bir yapı içerisinde

olabilmesi ve toplum içi iletişimin olumlu olabilmesi için haklıların, hak ettiklerine sahip olabilmeleri gerekmektedir (Rebore, 2001).

Adalet kavramının farklı bir biçimde irdelenmesi devlet anlayışını ortaya çıkarır. Adalet kavramı kişilerin ötesinde devlet ve benzeri kurumların kendi otoritelerini kabul ettirmek için olması gereken bir ölçüttür (Solomon, 2004). Devletlerin toplumca benimsenmesinde, kurumlarına bağlılıkta adil yaklaşım dikkate alınmaktadır. Platon "Devlet" isimli kitabında devleti yönetecek kişilerin eğitilmesi gerekliliğinden ve bu eğitiminde kişiye adil karakter kazandırması gerektiğinden söz eder (Platon, 1975). Böylelikle Platon "adil olma" değerinin formal okul ortamlarında öğretilebileceğine ilişkin bir temel oluşturmuştur.

Değer olarak kabul edilen kavramlar olgulara dayanır, genel kanı itibariyle toplumun birleştiricisidir ve kişi tarafından çeşitli yollarla öğrenilmektedir. Aile, medya, yakın çevre ve okul değer eğitiminde etkili olan yollardan en önemlileridir. Değer eğitiminin planlı, sistemli ve etkili bir şekilde gerçekleştirilmesi, toplumsal sorunların çözümünde ve karakter oluşturmada etkili olmaktadır. Bireyler yaşadıkları toplumun içerisinde, o toplumun iyi – kötü ve doğru - yanlış gibi kavramlara yükledikleri anlamları öğrenerek kendi ahlâk anlayışlarına uygun bir ölçüt oluştururlar (Beill, 2003). Edinmiş oldukları bu ölçüt, bireyin değerler sistemini oluşturur. Adil olma yani adaletli davranış sergileme de bu değerlerden biri olarak kabul edilir.

Adalet kavramı ya da adil olma değeri 2005 yılında hazırlanan Sosyal Bilgiler Öğretim Programı içinde farklı sınıf düzeyinde ve farklı ünitelerde doğrudan verilecek değer şeklinde yerini bulmuştur. 5. sınıf düzeyinde güç, yönetim ve toplum öğrenme alanında, 7. sınıf düzeyinde yaşayan demokrasi ünitesinde yer verilen adil olma (adalet kavramı) değeri, sosyal yaşamla ilişkilendirilebilecek, kişiler arasında farklı aidiyet anlamları yaratacak ve hatta insanların birlikte yaşama iradesini ayakta tutacak önemli değerlerdendir. Bu açıdan bakıldığında adalet kavramı ya da adil olma değerinin bireylere kazandırılması önem arz

etmektedir. Eğitim kurumları aracılığı ile toplumsallaştırılması ve etkin vatandaş halinde yetiştirilmesi planlanan bireylerin adalet kavramına ilişkin algılarının tespit edilmesi gerekliliği ortaya çıkar.

İlgili alan yazın incelendiğinde, değer eğitime yönelik birçok çalışmanın olduğu görülmektedir (Akar, İnel ve Yalçıntaş, 2017; Altunay ve Yalçınkaya, 2011; Aydın ve Sulak, 2015; Balcı ve Yelken, 2010; Bektaş ve Karadağ, 2013; Brady, 2011; Campbell ve Zegwaard, 2011; Coşkun ve Yıldırım, 2009; Demircioğlu, Demircioğlu ve Genç, 2016; Deveci ve Dal, 2008; Dinç ve Üztemur, 2016; Matthew, 2013; Oğuz, 2012; Orhan, 2013; Prencipe, 2001; Richert, 2005; Stevens ve Charles, 2005; Sunley ve Locke, 2012; Şahin, 2010; Thornberg, 2008; Yazar, 2012; Yiğittir ve Kaymakçı, 2012; Yürük ve Atıcı, 2017; Yıldırım, 2009). Ancak, ilköğretim birinci basamak öğrencilerinin hak ve adalet kavramlarına ilişkin algılarını inceleyen Güven ve Soydaş (2012) ile Dinç ve Üztemur'un (2016) çalışmaları dışında, ortaokul öğrencilerinin adalet kavramını ya da adil olma değerini algılayış biçimlerine ilişkin benzer bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Buradan hareketle, bu araştırmanın amacı eğitim kurumları ile toplumsallaştırılmaya, etkin vatandaşlar haline getirilmeye çalışılan öğrencilerin sahip olduğu adalet kavramını ve bu kavrama yükledikleri anlamları metaforlar yardımıyla ortaya koymak olarak belirlenmiştir. Bahsedilen amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

1. Ortaokul öğrencilerinin adalet kavramına ilişkin oluşturdukları metaforlar nelerdir?
2. Ortaokul öğrencilerinin adalet kavramına ilişkin sahip oldukları metaforlar hangi kavram kategorileri altında toplanmaktadır?

Yöntem

Araştırma Modeli

Ortaokul öğrencilerinin adalet kavramına ilişkin algılarını metaforlar yoluyla tespit edilmesini amaçlayan bu araştırma nitel araştırma desenlerinden "olgu bilim" (fenomenoloji) kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

Olgu bilim deseni, bireylerin olgulara ilişkin deneyimlerini nasıl bilince dönüştürdüğünü keşfetme amaçlı kullanılan nitel bir desendir. Dolayısıyla, bireylerin herhangi bir fenomeni nasıl algıladıkları, nasıl betimledikleri, nasıl anlamlandırdıkları, nasıl hatırladıkları ve hatta o fenomen hakkında nasıl konuştuklarını bilimsel olarak ortaya çıkarmaya yarar (Patton, 2002). Bu açıklamaya ek olarak Creswell (2007), olgu bilim araştırmalarının birkaç kişinin fenomen hakkındaki ortak anlamını ortaya çıkarmaya çalıştığından bahsetmektedir.

Bu gerekçelerden hareketle çalışmada adalet kavramı bir fenomen olarak düşünülerek, ortaokul öğrencilerinin bu fenomen hakkındaki ortak algıları ortaya çıkarılmada olgu bilim deseninden yararlanılmıştır.

Çalışma Grubu

Bu araştırmanın katılımcıları, 2016-2017 eğitim-öğretim yılı ikinci döneminde Denizli ili Bekilli ilçesinde alt ve orta sosyo-ekonomik düzeyde öğrencilerin yer aldığı bir devlet ortaokulunun 5., 6., 7. ve 8. sınıflarında öğrenim görmekte olan, kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi kullanılarak belirlenmiş 210 öğrenciden oluşmaktadır. Okulun sosyo-ekonomik düzeyine ilişkin okul müdüründen bilgi alınmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin 62'si (% 30) 5. sınıf, 33'ü (% 16) 6. sınıf, 68'i (% 32) 7. sınıf ve 47'si (% 22) 8. sınıfta öğrenim görmektedir. Ayrıca, 90'ı (% 43) kız ve 120'si (% 57) erkek öğrencilerden oluşmaktadır. Çalışma grubunda yer alan öğrencilerin özellikleri Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1

Çalışma Grubunda Yer Alan Öğrencilerin Özellikleri

	Kategori	Frekans (f)	Yüzde (%)
Sınıf Düzeyi	5. Sınıf	62	30
	6. Sınıf	33	16
	7. Sınıf	68	32
	8. Sınıf	47	22
Cinsiyet	Kız	90	43
	Erkek	120	57

Veri Toplama Araçları ve Verilerin Toplanması

Araştırmaya ait veriler araştırmacılar tarafından hazırlanan "Adalet Metaforları Formu" ile toplanmıştır. Ankette çalışma grubuna "Adalet..... benzer; Çünkü....." sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların ilk boşluğa adalet hakkında metafor yazmaları istenmiştir. Daha sonra "çünkü" ifadesinden sonra gelen boşluğa neden bu metaforu yazdıklarını açıklamaları istenerek, adalet kavramına ilişkin analogileri tespit edilmeye çalışılmıştır. Böylelikle, metaforun hangi amaçla kullanıldığını anlamlandırılmıştır.

Uygulanmaya başlamadan önce gerekli yasal izinler ilgili makamlardan alınmıştır. Sınıf ortamında gerçekleştirilen veri toplama çalışması araştırmacılar tarafından gerçekleştirilmiş olup, katılımcılara anketleri cevaplamaları için yeterli süre verilmiştir.

Verilerin Analizi

Çalışmada elde edilen veriler nitel araştırma yöntemine uygun olarak içerik analizine tabi tutulmuştur. İçerik analizinin amacı toplanan verileri açıklayacak kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Yapılan analiz işleminde, birbirine benzeyen veriler belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirilerek okuyucunun anlayabileceği şekilde örgütleyip yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Çalışmanın verilerinin analizinde ve yorumlanmasında Saban'ın (2009) önerdiği adlandırma, tasnifleme, kategorileştirme, verileri bilgisayara işleme aşamaları takip edilmiştir.

1-Adlandırma: Çalışmada toplana tüm anketlerde üretilen metaforlar listelenmiştir. Toplamda 210 metafor üretildiği saptanmıştır.

2-Tasnifleme: Listelenen metaforlar arasında geçersiz olarak görülen anketler çalışma dışı bırakılmıştır. Toplanan anketlerde üretilen 210 metafordan 12'si çalışmadan çıkarılarak 198 metaforla çalışma sürdürülmüştür. Çalışmadan çıkarılan 12 anket formunun 9 tanesi metafor kısmını yazıp gerekçe kısmını yazmadığı için çalışmadan çıkarılmıştır. Diğer 3 form ise anlamlandırılmadığı için çıkarılmıştır. Örneğin bir katılımcının verdiği cevap; "*Adalet adalete benzer, çünkü adalettir*" şeklindedir.

3-Kategorileştirme: Çalışmada geçerli olarak kabul edilen 198 metafor "adalet" ortak özellikler bakımından incelenmiş ve 4 farklı kavramsal kategoride toplanmıştır. Bu kategoriler; 1) Hak ve kural olarak adalet 2) Eşitlik olarak adalet 3) Hayatın parçası olarak adalet 4) Cezalandırma aracı olarak adalet şeklindedir.

4-Verilerin Bilgisayara İşlenmesi: Çalışmanın bu bölümünde katılımcıların oluşturduğu tüm metaforlar, frekans değerleri ve yüzdeleri; metaforların toplandığı 4 farklı kavramsal kategori frekans değerleri ve yüzdeleri bilgisayar ortamına aktarılmıştır.

Araştırmanın Geçerliliği ve Güvenirliği

Veri analizi sürecinde araştırmacılar ve bir uzman tarafından Saban'ın (2009) önerdiği adlandırma, tasnifleme, kategorileştirme, verileri bilgisayara işleme aşamaları gerçekleştirilmiştir. Daha sonra dört farklı kodlayıcının bilgisayara işlemiş olduğu metaforlar karşılaştırmalı olarak incelenmiş farklılıklar ve benzerlikler göz önüne alınarak kodlamalar yapılarak kodlama güvenirliliği sağlanmıştır. İki ya da daha fazla bağımsız kodlayıcının aynı içerik üzerinde kodlama yapması ve bu kodlar arasında görüş birliğine ne ölçüde varıldığı

ortaya konulması kodlama güvenilirliği olarak ifade edilir (Lavrakas, 2008). Ortaya çıkan metaforlar frekanslarıyla birlikte yorumsuz şekilde Tablo 2'de sunularak güvenilirlik arttırılmaya çalışılmıştır.

Ayrıca, öğrencilerin oluşturdukları metaforlar ile gerekçeleri arasındaki anlamsal tutarlılığına bakılmıştır. Merriam (2013), nakledilebilirliği sağlamak amacı ile zengin ve yoğun betimlemeler yapmanın dış geçerliliği sağlamanın yöntemlerinden olduğunu ifade etmektedir. Bu araştırmada da veri toplama ve analiz süreci araştırmanın inanırılığını arttırmak için yoğun bir şekilde betimlenmeye ve örneklerle bulgular desteklenmeye çalışılmıştır.

Bulgular

1."Ortaokul öğrencilerinin adalet kavramına ilişkin metaforları nelerdir?" şeklinde belirlenen araştırma problemine ilişkin bulgular ve yorumları aşağıdaki gibidir.

Geçerli olarak belirlenen 198 anketin analizi sonucunda çalışmaya katılan öğrenciler toplamda 76 farklı metafor ürettikleri belirlenmiştir. Üretilen metaforlar Tablo 2'de görülmektedir.

Tablo 2

Öğrencilerin "Adalet" Kavramına İlişkin Ürettikleri Metaforlar

Sıra No	Metafor	Frekans	Yüzde %
1	Terazi	30	15,3
2	İnsan	28	14,2
3	Eşitlik	16	8,1
4	Kural	10	5,1
5	Hak	6	3,0
6	Saygı	5	2,5
7	Ağaç	5	2,5
8	Dürüstlük	5	2,5
9	Doğruluk	4	2,0
10	Özgürlük	4	2,0

11	Çiçek	4	2,0
12	Su	3	1,5
13	Anne	3	1,5
14	Demokrasi	3	1,5
15	İyilik	2	1,0
16	Seçim	2	1,0
17	Kalem	2	1,0
18	Sabır	2	1,0
19	Kitap	2	1,0
20	Öğretmen	2	1,0
21	Hakim	2	1,0
22	Hayvan	2	1,0
23	Okul	2	1,0
24	Kardeş	2	1,0
25	Kötülük	2	1,0
26	Arkadaşlık	2	1,0

Öğrencilerin yazmış oldukları metaforların tekrarlanma sıklığı 1-30 arasında değişmektedir. En sık tekrarlı metafor, 30 öğrencinin üretmiş olduğu "terazi" metaforudur. Örnek ifadeler aşağıda verilmiştir;

"Adalet teraziye benzer. Çünkü bir terazinin kollarına 5 kilo ve 7 kilo koysak 7 kilo daha ağır gelir. Adalette böyledir. Suçu ağır olana daha ağır bir ceza, hafif olana daha hafif bir ceza verilmesini sağlar." (K17)

"Adalet teraziye benzer. Çünkü haklı olan kişi terazide olduğu gibi adalet karşısında da ağır basar." (K28)

"Adalet teraziye benzer. Çünkü terazinin kolları eşittir ve olanı yansız gösterir. Adalette böyledir." (K30)

"Terazi" metaforunu 28 katılımcının ürettiği "insan" metaforu takip etmiştir. Örneğin;

"Adalet insana benzer. Çünkü haklı insanın hakkını alması demektir adalet. Haklı insanlar hakkını bir gün alır." (K8)

"Adalet insana benzer. Çünkü insan adaletle yolunu bulur. Suçlu suçsuz adaletle ayrılır. Adalet dünyanın suç gezegenine dönmesini engeller." (K21)

"Adalet insana benzer. Çünkü insan hak sahibidir. Adalette haklıyı haksızı ayırır." (K58)

"İnsan" metaforunu 16 katılımcının ürettiği "eşitlik" metaforu takip etmektedir. Örneğin;

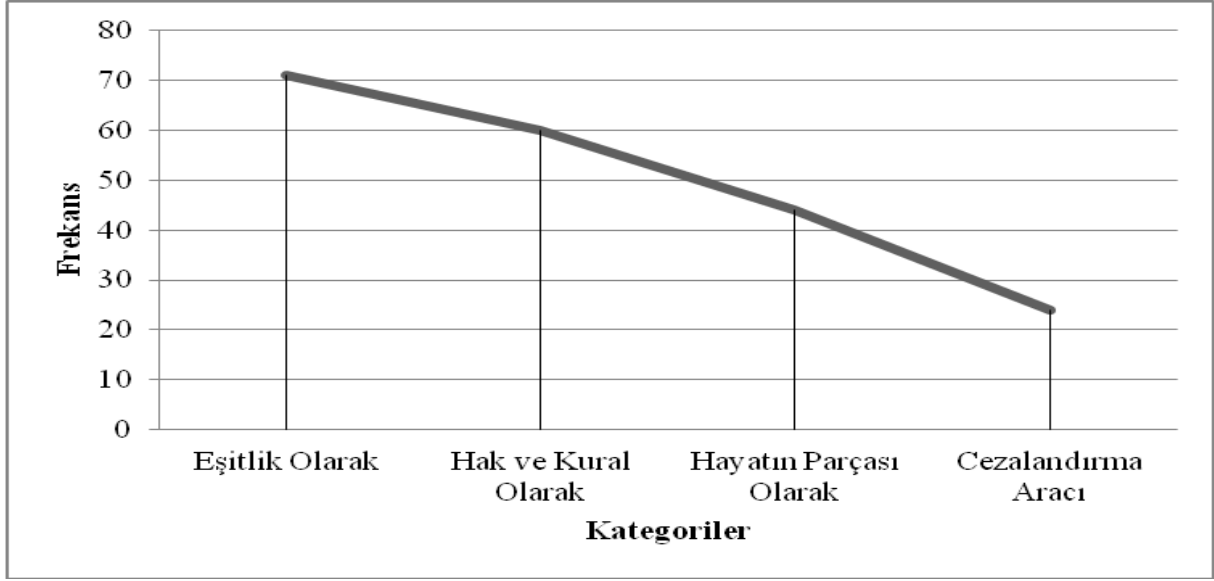
"Adalet eşitliğe benzer. Çünkü adalet eşitçe paylaşmaktır." (K196)

"Adalet eşitliğe benzer. Çünkü tüm insanlar birbirine denktir. Dengeyi adalet eşitçe sağlar." (K164)

"Adalet eşitliğe benzer. Çünkü herkesin haklı ve hasız yanı vardır. Bunların karşılaştırmasını ve ayırımını yapmak adaletin işidir. Adalet herkese eşit işlerse haklı ve haksız kolayca ayrılır." (K87)

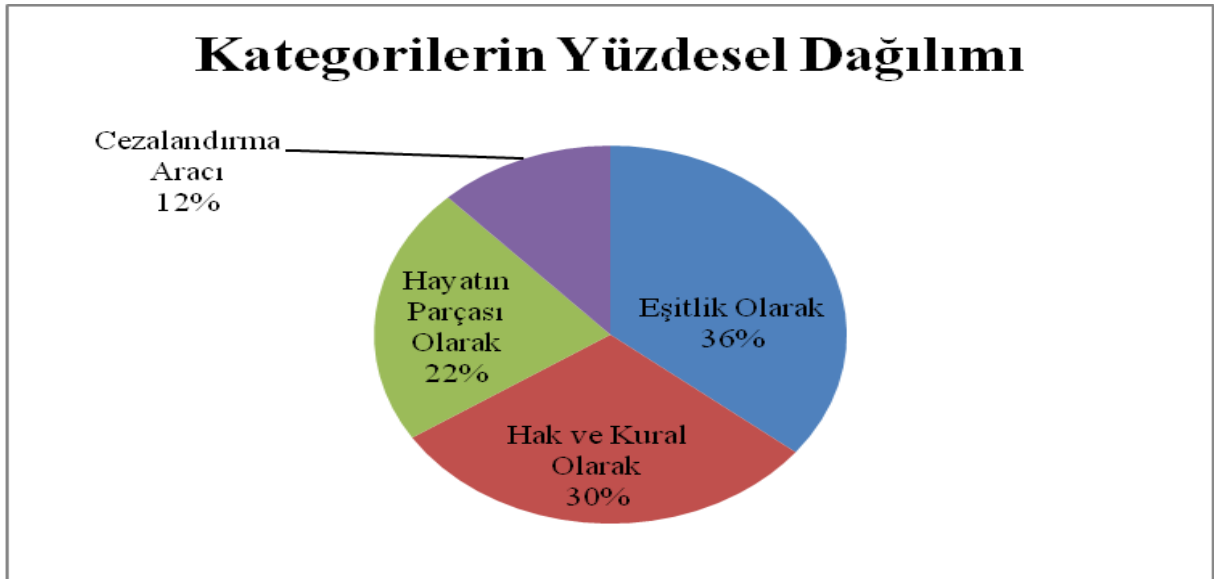
2. Ortaokul öğrencilerinin adalet kavramına ilişkin metaforları hangi kavram kategorileri altında toplanmaktadır? sorusuna yönelik bulgu ve yorumlar aşağıdaki gibidir.

Elde edilen metaforlar kavramsal kategorilere ayrılmıştır. Kategorileştirme aşamasında metaforun kaynağı ve konusu irdelenerek gruplandırma yapılmıştır. Örneğin "Adalet iğne gibidir. Kim suçluysa ona batar." şeklinde üretilen bir metaforun kaynağı "iğne" konusu ise "suçluyu cezalandırma" olmaktadır. Bu bağlamda bu metafor adaleti "cezalandırma aracı" olarak düşündürmektedir. Bu örnekte de görüldüğü şekliyle tüm metaforlar incelenmiş ve yakın gerekçelendirmeli metaforlar ortak kategoriler altında toplanmıştır. Çalışmada metaforların "hak ve kural olarak adalet", "eşitlik olarak adalet", "cezalandırma aracı olarak adalet", "hayatın parçası olarak adalet" olmak üzere 4 kategoride birleştiği görülmektedir.

Grafik 1. Kategorilerin frekans değerleri

"Grafik 1" incelendiğinde üretilen 198 metafordan 71'inin "eşitlik olarak adalet" kategorisinde toplandığı, 60'ının "hak ve kural olarak adalet" kategorisinde toplandığı, 44'ünün "hayatın parçası olarak adalet" kategorisinde toplandığı ve 24'ünün "cezalandırma aracı olarak adalet" kategorisinde toplandığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Grafik 2. Kategorilerin frekans yüzdeleri

"Grafik 2" incelendiğinde üretilen metaforların kategoriler içerisindeki yüzdeleri dağılımı görülmektedir. "Eşitlik olarak adalet" kategorisinin % 36,"Hak ve kural olarak adalet" kategorisinin % 30 "Hayatın parçası olarak adalet" kategorisinin % 22 ve "Cezalandırma aracı olarak adalet" kategorisinin % 12 olduğu tespit edilmiştir.

Eşitlik olarak adalet

198 geçerli metafordan 71'inin adaleti "eşitlik imgesi" olarak değerlendirdiği bulgusuna ulaşılmıştır. Bu çalışma grubundan elde edilen metaforların % 36'lık kısmına denk gelmektedir. "Terazi", "Eşitlik" ve "Demokrasi" bu kategoride en fazla frekans değerine sahip metaforlardır. Bu kategoride yer alan metaforlar incelendiğinde katılımcıların adaletin eşitliğine, paylaşımına ve kişiler arasındaki dağıtımına atıf yaptıkları görülmüştür. Örneğin;

"Adalet anneye benzer. Çünkü bir anne tüm çocuklarına eşit davranır." (K51)

"Adalet teraziye benzer. Çünkü ağırlık kefelere eşit paylaşılırsa denge yakalanır"
(K63)

"Adalet demokrasiye benzer. Çünkü herkesin seçme ve seçilme hakkı vardır." (K134)

Hak ve kural olarak adalet

198 geçerli metafordan 60'ının adaleti "hak ve kural" olarak değerlendirdiği bulgusuna ulaşılmıştır. Bu çalışma grubundan elde edilen metaforların % 30'luk kısmına denk gelmektedir. "İnsan", "kural", "hak" bu kategoride en fazla frekans değerine sahip metaforlardır. Bu kategoride yer alan metaforlar incelendiğinde katılımcıların kullanımına, kişiye sağladığı faydaya ve kişinin hayatına getirdiği düzene atıf yaptıkları görülmüştür. Örneğin;

"Adalet insana benzer. Çünkü insan her şeyi kurallarla belirler. Böylece hak yerini bulur." (K94)

"Adalet kurallara benzer. Çünkü insan bir hata yaptığında başka birinin hakkına girip girmediği sorulur. Hata yapanın başka birinin hakkına girip girmediği ise kurallara göre belirlenir. Yani adalet kurallarla işler." (K15)

"Adalet bilgisayara benzer. Çünkü haklı ve haksız bulma sistemiyle çalışır. Tıpkı bilgisayar gibi adaletinde parçaları vardır. Avukat, hakim, savcı ve kanunlar gibi. Hak, haklıya verilmediğinde sistem çöker. Tıpkı bilgisayara virüs bulaşması gibi..." (K203)

Hayatın parçası olarak adalet

198 geçerli metafordan 44'ünün adaleti "hayatın parçası" olarak değerlendirdiği bulgusuna ulaşılmıştır. Bu çalışma grubundan elde edilen metaforların % 22'lik kısmına denk gelmektedir. "Su", "okul" ve "arkadaşlık" bu kategoride en fazla frekans değerine sahip metaforlardır. Bu kategoride yer alan metaforlar incelendiğinde katılımcıların adaleti yaşamla ilişkilendirdikleri, hayatın idamesinde önemli bir araç olarak gördükleri ve canlı varlık atıflarını yaptıkları görülmüştür. Örneğin;

"Adalet suya benzer. Çünkü bitkiler sulanmadığında solup gidiyorsa insanlara da adilce davranılmadığında yaşamları solar." (K81)

"Adalet arkadaşlığa benzer. Çünkü arkadaşlarımız bize iyi ve kötü günde destek olur." (K42)

"Adalet bir çiçeğe benzer. Çünkü çiçeğe önem verirsen sana kokusunu verir, önem vermezsen dikenini verir. Adalette böyledir." (K48)

Cezalandırma aracı olarak adalet

198 geçerli metafordan 24'ünün adaleti "cezalandırma aracı" olarak değerlendirdiği bulgusuna ulaşılmıştır. Bu çalışma grubundan elde edilen metaforların % 12'lik kısmına denk

gelmektedir. "Hakim", "iğne" ve "canavar" bu kategoride en dikkat çeken metaforlardır. Bu kategoride yer alan metaforlar incelendiğinde katılımcıların adaleti cezalandıran, davranışları yargılayan, suçluların ayıklandığı bir araç olarak gördükleri bulgusuna ulaşılmıştır. Örneğin;

"Adalet bir kaplana benzer. Çünkü yanlış yapanı cezalandırır." (K143)

"Adalet canavara benzer. Çünkü doğru söyler canavarı kızdırmazsan canavar sana saldırır. Eğer yalan söyler canavarı sinirlendirirsen canavar sana saldırır. Adalette böyledir. (K160)

"Adalet iğneye benzer. Çünkü doğru şeyleri yaparsan iğne batmaz. Yanlış hareketleri yaparsan iğne sana batar ve canın acır." (K209).

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Ortaokul öğrencilerinin adalet kavramına ilişkin metaforik algılarının tespit edilmesine yönelik yapılan çalışma sonucunda, 198 katılımcıdan toplanan verilerde 76 farklı metafor olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Bu sonuca göre, en çok tekrar eden metaforlar sırasıyla "terazi", "eşitlik" ve "insan" metaforları olmuştur. Araştırma bulgularına bakıldığında, ortaokul öğrencilerinin adalet kavramına yönelik metaforik algılarının "eşitlik olarak adalet", "hak ve kural olarak adalet", "hayatın parçası olarak adalet" ve "cezalandırma aracı olarak adalet" olmak üzere 4 kategori altında toplandığı görülmektedir. Bu kategorilerden "hayatın parçası olarak adalet" ve "hak ve kural olarak adalet" in Güven ve Soydaş'ın (2012), "hukuk - yasa" ve "günlük yaşam" kategorileriyle örtüştüğü görülmektedir.

Ortaokul öğrencilerinin ürettikleri metaforların "eşitlik olarak adalet" kategorisinin altında yoğunlaştığı görülmektedir. Analize dâhil edilen 198 ortaokul öğrencisinin ürettikleri metaforların 71 tanesinin bu kategoride olduğu ve en çok "terazi", "eşitlik" ve "demokrasi" metaforlarının kullanıldığı görülmüştür. Ulaşılan sonuç bize ortaokul öğrencilerinin "adalet" kavramını "eşitlik" kavramı ile açıklamaya çalıştığını göstermektedir. Ancak, Hökelekli'nin de

(2011) bahsettiği gibi eşitliğin sağlanmış olması adaletin sağlandığı anlamına gelmez. Dinç ve Üztemur (2016), 8. sınıf öğrencilerinin demokratik değer algılarını incelemek amacıyla yaptıkları çalışmada öğrencilerin büyük bir kısmının adalet ile eşitlik kavramlarının farklarını bildiği ancak, % 30'unun bu iki kavramı birbirinden tam anlamıyla ayıramadığı sonucuna ulaşmışlardır. Balcı ve Yelken (2013), sosyal bilgiler öğretim programında yer alan değerler ve değer eğitimi konusunda öğretmen görüşlerini aldıkları çalışmalarında ise öğretmenlerin adil olma değerinin en güç kazanılacak değer olduğunu ifade ettiklerini belirtmektedirler. Bu sonuçlardan hareketle öğretmenlerin sınıf ortamında daha demokratik tutum sergilemesi önerilebilir. Öğrencilerin öğretmenleriyle kuracakları adaletli iletişim ve etkileşimin kavramını öğrenci tarafından doğru bir şekilde kavramsallaştırılmasını (Dalbert ve Stoeber, 2006), başka bir ifade öğrenimine yardımcı olacaktır. Zira, adil davranılma algısı öğretmen-öğrenci etkileşiminin önemli bir yönüdür (Resh ve Sabbagh, 2016).

Adalet kavramı demokrasinin temel kavramları arasındadır (Osler ve Starkey, 1994) ve demokratik eğitim adalet ve eşitliği savunan bireylerin yetiştirilmesini amaçlar (Moller, 2006). Dolayısıyla bu iki kavramın benzerlik ve farklılıklarının öğrenciler tarafından iyi öğrenilmesini sağlayabilmek için ek öğrenmeler sunulması önerilebilir.

İkinci en çok metafora sahip kategori "hak ve kural olarak adalet"tir. Bu kategoride ortaokul öğrencilerinin "insan", "kural" ve "hak" metaforlarını yoğunlukla ürettikleri görülmüştür. Bu metaforlara bakıldığında, öğrencilerin, adaletin kurallar bütünü olduğuna ve kuralların işlemeyle kişiye sağladığı faydaya ve kişinin hayatına getirdiği düzene atıf yaptıkları görülmüştür.

Hayatın parçası olarak adalet kategorisi üretilen metafor bakımından üçüncü sıradadır. Bu kategoride "su", "okul" ve "arkadaşlık" metaforlarının en çok üretilen metaforlar olduğu görülmüştür. Metaforlara ilişkin açıklamalara bakıldığında ortaokul öğrencilerinin adaleti

yaşama ilişkilendirdikleri ve hayatın idamesinde önemli bir araç olarak gördükleri anlaşılmaktadır.

Cezalandırma aracı olarak adalet kategorisinde ortaokul öğrencilerinin adalet kavramını en çok "hakim", "iğne" ve "canavar" metaforlarıyla açıkladıkları görülmüştür. Bu metaforlar öğrencilerin adalet kavramını cezalandıran, davranışları yargılayan, suçluları suçsuzlardan ayıklayan bir araç olarak gördüklerini göstermiştir.

Sonuç olarak, öğrencilerin oluşturdukları metaforlar açıklama ve taşıdığı anlam bakımından kategorileştirildiğinde "eşitlik" kavramının baskınlığı bir kez daha ortaya çıkmaktadır. Bu sonuç, Güven ve Soydaş'ın (2012) gerçekleştirdiği çalışmada baskın bir düşünce görülmediği sonucuyla çelişmekte iken, Dinç ve Üztemur'un (2016) çalışma sonuçlarıyla benzeşmektedir. Adalet kavramına ilişkin ortaokul öğrencilerinde var olan bu kavramsal yanılmanın giderilmesi için kavramın öğretiminde kullanılabilir strateji, yöntem ve tekniklerin kullanılması, çeşitli eylemler planlanarak kavramın öğretiminin yapılması ve öğrenci zihninde ilgili kavrama yönelik metaforların benzerlikleri ve farklılıklarını belirlemek için ise çok boyutlu ölçekleme tekniği ile araştırmalar yapılması önerilebilir. Çok boyutlu ölçekleme yöntemi, belirlenen değişkenlere bağlı olarak bireylerin tercihlerinin uzay ortamında birbirine olan uzaklıklarını kullanarak nesnelerin istenilen boyutta haritasını ve grafiğini elde etmeye yardımcı olan grafik tabanlı bir yöntemdir (Alpar, 2011). Böylelikle, öğrencilerin farklı özelliklerine göre adalet kavramı algılarının benzeyip benzemediği görülebilir. Ayrıca, adalet kavramının algılanmasına yönelik Güven ve Soydaş (2012) ile Dinç ve Üztemur'un (2016) çalışmalarının olması araştırma sonuçlarının istenilen düzeyde tartışılmamasının sebebidir. Dolayısıyla bu noktadan hareketle adalet kavramına ilişkin farklı örneklerle ve öğrencilerin adalet kavramını eşitlik kavramı ile açıklamasının nedenlerini ortaya çıkarabilecek nitel çalışmaların yapılması önerilebilir.

Kaynakça

- Afacan, Ö. (2011). Fen bilgisi öğretmen adaylarının "fen" ve "fen ve teknoloji" öğretmeni kavramına yönelik metafor durumları. *E- Journal of New World Sciences Academy*, 6(1), 1242-1254.
- Aksan, D. (1993). *Şiir dili ve Türk şiir dili*. Ankara: Be-ta Basın Yayın.
- Alpar, R. (2011). *Uygulamalı çok değişkenli istatistiksel yöntemler*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Altunay, E., & Yalçınkaya, M. (2011). Öğretmen adaylarının bilgi toplumunda değerlere ilişkin görüşlerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 17(1), 5-28.
- Aydın, E., & Sulak, S. E. (2015). Sınıf öğretmeni adaylarının "değer" kavramına yönelik metafor algıları. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(2), 482-500.
- Balcı, F. A., & Yanpar Yelken, T. (2010). İlköğretim öğretmenlerinin "değer" kavramına yükledikleri anlamlar. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39, 81-90.
- Balcı, F. A., & Yanpar Yelken, T. (2013). İlköğretim sosyal bilgiler programında yer alan değerler ve değer eğitimi uygulamaları konusunda öğretmen görüşleri. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 14(1), 195-213.
- Beill, B. (2003). *İyi çocuk, zor çocuk "doğru davranışlar çocukları nasıl zorlandırır?"* C. Yorulmaz (Çev.), Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Bektaş, M., & Karadağ, B. (2013). İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin yardımlaşma değerine yönelik geliştirdikleri metaforların incelenmesi. *Turkish Studies*, 8(8), 271-286.
- Brady, L. (2011). Teacher values and relationship: Factors in values education. *Australian Journal of Teacher Education*, 36(2), 55-66.

- Campbell, M., & Zegwaard, K. E. (2011). Values, ethics and empowering the self through cooperative education. *Asia-Pacific Journal of Cooperative Education*, 12(3), 205-216.
- Coşkun, Y., & Yıldırım, A. (2009). Üniversite öğrencilerinin değer düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 311-328.
- Creswell, J. W. (2007). *Qualitative inquiry and research design choosing among five approaches* (2nd edition). California: Sage Publications.
- Çelikten, M. (2006). Eğitim sisteminde kullanılan kültür ve öğretmen metaforları. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21, 269-283.
- Dalbert, C., & Stoeber, J. (2006). The personal belief in a just world and domain-specific beliefs about justice at school and in the family: A longitudinal study with adolescents. *International Journal of Behavioral Development*, 30(3), 200-207.
- Dinç, E. & Üztemur, S. S. (2016). Ortaokul 8. sınıf öğrencilerinin demokratik değer algılarının karikatürler aracılığıyla incelenmesi. *Elementary Education Online*, 15(3), 974-988.
- Flew, A. (1997). Social justice isn't any kind of justice. *Liberal Düşünce Dergisi*, 6, 1-7.
- Güven, B., & Soydaş, S. (2012). Öğrencilerin adalet ve hak kavramlarına ilişkin oluşturdukları metaforların hermeneutik yaklaşımla incelenmesi. *21. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi*, İstanbul.
- Güven, S. (1999). *Toplum bilim*. Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Hökelekli, H. (2011). *Ailede, okulda, toplumda değerler psikolojisi ve eğitimi*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Hünler, S. Z. (1997). *İki adalet arasında liberal komüniteryan düşüncelerin çatışma alanı*. Ankara: Vadi Yayınları.

- Lakoff, G., & Johnson, M. (2005). *Metaforlar: Hayat, anlam ve dil*. G. Y. Demir (Çev.), İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Lavrakas, P. J. (2008). *Encyclopedia of survey research methods thousand oaks*. CA: SAGE Publications Ltd. Doi: 10.4135/9781412963947.
- Matthew, E. (2013). Values education: Why the teaching of values in schools is necessary, but not sufficient. *Journal of Research on Christian Education*, 22(2), 189-210.
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma*. S. Turan (Çev. Ed.), Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Moller, J. (2006). Democratic schooling in Norway: Implications for leadership in practice. *Leadership and Policy in Schools*, 5(1), 53-69.
- Morgan, G. (1999). *Yönetim ve örgüt teorilerinde metafor*. İstanbul: Mess Yayınları.
- Oğuz, E. (2012). Öğretmen adaylarının değerler ve değerler eğitime ilişkin görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri (KUYEB)-Değerler Eğitimi Sempozyumu Ek Özel Sayısı*, 12(2), 1309-1325.
- Orhan, A. (2013). *Hayat bilgisi dersi programının karakter eğitimi açısından öğretmen ve öğrenci perspektiflerine göre değerlendirilmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sivas.
- Osler, A., & Starkey, H. (1994). Fundamental issues in teacher education for human rights: A European perspective. *Journal of Moral Education*. 23, 349-360.
- Özgüven, İ. E. (1999). *Psikolojik testler*. Ankara: PDREM Yayınları.
- Öztürk, C. (2006). Sosyal bilgiler: Toplumsal yaşama disiplinler arası bir bakış. C. Öztürk (Ed.), *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde (s. 1-31). Ankara: Pegem Yayınları.
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research and evaluation methods* (3rd edition). California: Sage Publications.
- Platon, (1975). *Devlet*. S. Eyüboğlu, M. A. Cimboz (Çev.), İstanbul: Remzi Kitabevi.

- Prencipe, A. (2001). Children's reasoning about the teaching of values. *Master of Science in Education Thesis*, University of Toronto.
- Püsküllüoğlu, A. (2004). *Türkçe sözlük*. Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Rebore, R. W. (2001). *The ethics of educational leadership*. Newjersey: Prentice-Hall Inc.
- Resh, N., & Sabbagh, C. (2016). Justice and education. In C. Sabbagh and M. Schmitt (Eds.) *Handbook of Social Justice Theory and Research* (pp. 349-367). New York: Springer.
- Richert, P. L. (2005). Teacher attitudes regarding the teaching of morals and values in the curriculum. *Master of Science in Education Thesis*, California State University.
- Saban, A. (2004). Giriş düzeyindeki sınıf öğretmeni adaylarının "öğretmen" kavramına ilişkin ileri sürdükleri metaforlar. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(2), 131-155.
- Saban, A. (2009). Öğretmen adaylarının öğrenci kavramına ilişkin sahip oldukları zihinsel imgeler. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(2), 281-326.
- Solomon, R. C. (2004). *Adalet tutkusu*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Stevens, R., & Charles, J. (2005). Preparing teachers to teach tolerance. *Multicultural Perspectives*, 7(1), 17-25.
- Sunley, R., & Locke, R. (2012). Educational professionals' values: Voices from secondary schools in England. *Educational Research*, 54(3), 285-307.
- Şahin, D. (2010). Sınıf öğretmeni adaylarının toplumsal değer tercihleri: Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi örneği. 9. *Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu*, (s. 545-548), Elazığ.
- TDK (2017). Güncel Türkçe sözlük. 09.12.2017 tarihinde http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5af300ae9ffdc3.76932868 adresinden ulaşılmıştır.

- Thornberg, R. (2008). The lack of professional knowledge in values education. *Teaching and Teacher Education: An International Journal of Research and Studies*, 7(24), 1791-1798.
- Topakkaya, A. (2009). Aristoteles'te adalet kavramı. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(6), 628-633.
- Yazar, T. (2012). Öğretmen adaylarının değerler hakkındaki görüşleri. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 2(1), 61-68.
- Yazıcı, K. (2006). Değerler eğitime genel bir bakış. *Türklük Bilim Araştırmaları Dergisi*, 19, 499-522.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Yıldırım, K. (2009). Türk sınıf öğretmenlerinin değerler eğitime ilişkin deneyimleri: Fenomenolojik bir yaklaşım. *Eurasian Journal of Educational Research*, 35, 165-184.

Extended Abstract

To the concept of justice which is regarded as a moral value in terms of personal and social, it can be approached with a view that the right is delivered to justice in accordance with the principle of equality. The concept of justice is a dimension open to debate in every field of our life and can be evaluated as a life subject in certain situations. The general formation and perception of the justice has diversified the meanings attached to the concept of justice. The diversity in results, in the operation of laws, in the implementation of sentences sharing of income and in human relations makes the concept of justice questioned and cause to give it various meanings, the will of the individual to live together, which means threatening the integrity of the social structure makes it possible. Therefore, it is necessary to determine the meanings of the justice for individuals, in terms of the commonality of meanings through plans to be formed in formal educational settings this research was planned.

When the relevant literature is examined, there are many studies on values education. However, except the studies of Güven and Soydaş (2012) with Dinç and Üztemur (2016)

which examine primary school students' perceptions of the concepts of rights and justice there was no similar study of the way middle school students perceived the concept of justice or the value of justice.

Moving from here, The purpose of this research was determined as socialize with educational institutions, the concept of justice for students who are trying to become active citizens and putting that understanding with the help of metaphors. In response to the stated purpose, the answers to the following questions have been searched:

1. What are the metaphors about the concept of justice for middle school students?
2. What concept categories do the metaphors of primary school students have about the concept of justice and how is the frequency distribution of them?

This research aims to determine the perceptions of middle school students about the concept of justice through metaphors and was carried out using "phenomenology" from qualitative research designs. The study group consists of 210 students studying in 5th 6th 7th 8th classes (in 2016-17 academic year) in public school in Bekilli which is district in Denizli. Survey data were gathered by the "metaforest of Justice Survey" prepared by the researchers. In the questionnaire "Justice ... correspond with; because... " was asked to the studying group. Participants were asked to write metaphors about justice in the first vacancy. Later, they were asked to explain why they wrote this metaphor to the gap after the "because" and it is attempted to determine analogies related to the concept of justice. Thus, it was understood what purpose the metaphor was used for. The data obtained in the study were subjected to content analysis in accordance with the qualitative research method. Analysis and interpretation of the data of the study naming, sorting, categorization, and computer processing steps have been followed which are recommended by Saban (2009). As a result of the study to determine the metaphorical perceptions of the middle school students regarding the concept of justice, it has been found that there are 76 different metaphors in data collected from 198 participants. According to this result, the most repeated metaphors were metaphor of "balance", "equality" and "human" respectively. According to research findings, the metaphorical perceptions of middle school students towards the concept of justice is grouped under four categories: "justice as equality", "right and justice as a rule", "justice as part of life", "justice as a means of punishment".

In sum, when the category is criticized in terms of the meanings and explanations of the metaphors created by the students, the dominance of the concept of "equality" emerges. This result contradicts the fact that there is no predominant thought which is stated in the study of

Güven and Soydaş (2012). In order to overcome this conceptual misunderstanding in middle school students about the concept of justice, the use of strategies, methods and techniques that can be used in teaching the concept, teaching the concept by planning various actions and to determine the similarities and differences of the metaphor for the relevant concept in the student mind it may be advisable to carry out research with the technique "Multi Dimensional Scaling". Moreover, for the perception of the concept of justice as a result of having only the Güven and Soydaş's results can be the reason why research results can't be discussed at the desired level. Consequently, it is advisable to carry out studies with different samples on the concept of justice from this point.